

Vad är en spekulationsmani?

av Börje Lindström

Stockholm, 23 november 2000

En spekulationsmani är ett hos den breda allmänheten överdrivet intresse för värdepapper eller värdeföremål. Kännetecknen på en spekulationsmani är:

- att spekuleringen har föregåtts av en lång tids uppgång
- att det därför blivit en allmän sanning att "aktierna går alltid upp"
- att allmänheten därför börjar spekulera i än större uppgångar
- att priserna omedelbart stiger mot nya höjder efter varje nedgång
- att de flesta av deltagarna inte inser att de stora uppgångarna beror på spekulering
- att spekulationsobjekten blir dyrare än någonsin men fortfarande anses vara billiga
- att det gått en mansålder sedan den senaste spekulationsmanin av samma sort
- att den våldsamma uppgången slutar med en krasch
- att priserna så småningom faller tillbaka till de nivåer som rådde innan spekuleringen började
- några få riktigt stora spekulationsmanier har också utmärkts av att staten aktivt har sanktionerat spekuleringen

Bedräglig normalitet

Enligt uppslagsboken känns en mani hos en enskild individ igen på dennes förhöjda självkänsla, optimistiska framtidssyn, brist på impuls kontroll och snabba tempo.

Detta är en god beskrivning av det kollektiva stämningläget i världen under perioden 1980-2000 där den förhöjda självkänslan tydligt kunde avläsas i de sanslöst stigande börskurserna.

Eftersom en spekulationsmani bygger på att alla tappar huvudet samtidigt finns det förstås ingen hjälp att få. Om alla övertygats om att börserna alltid stiger blir det ju till sist normalt att vara manisk och sjukt att vara frisk - och de varningsord som trots allt förekommer drunknar i den allmänna optimismen.

Spekulationernas bedrägliga känsla av normalitet är det som gör det så svårt att inse att en krasch är i annalkande. Alla är vi i grund och botten styrda av våra nedärvda, uråldriga känslomönster och mitt i en underbar, känslostark mani är det få av oss som har något intresse av att studera gammal tråkig börsstatistik.

Den som till äventyrs tvivlar på uppgångarna får också, av samhället i övrigt, veta att det finns logiska och rationella skäl till att kurserna stiger så mycket som de gör:

- i 1720-talets London gick kurserna till väders därför att Söderhavsbolaget lovades monopol på handeln med Amerika - hela England skulle överösas med guld från Inkagruvorna
- i 1920-talets USA gav de revolutionerande uppfinningarna flyget, bilen och radion spekulanterna alla skäl i världen att tro att en ny tidsålder, med ofantliga vinster, hade inträtt
- i vår tid - perioden 1980-2000 - har mediciner, IT och bioteknik gett allmänheten gott om skäl att tro att vi befinner oss i början av en sagolik vinstperiod.

Förutom tilltron till "den nya tidsåldern" eller "den nya ekonomin" finns det i varje spekulations-

tionsmani också en grundfast övertygelse hos allmänheten om att kungen, regeringen, centralbanken eller storfinanserna kommer att träda in som en räddande ängel vid en börskrasch - ingen skulle ju annars våga köpa de ständigt allt mer uppspekulerade värdepapperen.

Spekulationens lånta fjädrar

Gemensamt för samtliga spekulationer är även att de alltid sker med lånade pengar. Psykologin bakom detta är enkel; om det är så lätt att tjäna pengar på aktier, då är det ju dumt att inte låna pengar för att köpa ännu fler aktier och bli ännu rikare.

Under spekulationens gång är det, frånsatt möjligen slutfasen, svårt att inse att spekulatio- nen bygger på lån. Det man hör talas om är ju de ökande aktieförmögenheterna. Få kan i festyrans tro att praktiken består av lånta fjädrar.

Precis som lånens multiplikatoreffekt mångdubbar kurserna, driver till slut skulderna

ned kurserna till den nivå som rådde innan spekulatio- nen började - alltså till nivån som rådde innan alla började låna.

Ovanstående mönster har upprepats vid varje spekulatio- nsmani genom tiderna och så kommer att ske även i framtiden: vår tids världs- spekulatio- n är historiens största men inte sista. Med tiden - kanske om 200-300 år - kommer det att komma en ännu större spekulatio- n än den 1980-2000 - med än mer allvarliga efter- verkningar än de vi kommer att få se.

Lyckligtvis har världen aldrig hittills gått under av en finansiell krasch - även om en sådan en gång utplånade Romariket - och hur starka undergångsstämningarna än blir bör man veta att mänskligheten kommer att klara av också vår tids krasch.

Hur det går med aktiefonderna, pensions- sparandet och alla aktieexperterna är förstås en helt annan sak.

FOTNOT: Standardverket om spekulatio- nsmanier är den engelske 1800-talsförfattaren Charles MacKays "Extra- ordinary Popular Delusions and The madness of Crowds". "Devil take the hindmost" av Edward Chan- cellor utkom 1999 och behandlar ett stort antal speku- latio- nsmanier genom tiderna.

Artikeln är hämtad från borjelindstrom.se